

Ernest Mandel

Den socialdemokratiska reformismens natur Oppportunismens materiella grunder

(Oktober 1993) *

Ernest Mandel på solidaritetsmöte för Chile 1973

Sedan oktoberrevolutionen har arbetarrörelsen stått inför valet mellan två politiska metoder. Detta är också ett val mellan två strategier.

Detta val gäller inte "lämpligheten" i kampen för omedelbara ekonomiska och politiska mål. Det handlar inte om att välja för eller emot valdeltagande och deltagande i valda församlingar, och inte bara för propagandaändamål, utan för att få lagar antagna som gynnar arbetare och andra exploaterade och förtryckta delar av samhället.¹

Marx kämpade systematiskt för en laglig minskning av arbetsdagens (veckans) längd. Han kämpade beslutsamt mot överexploateringen av kvinnliga arbetare och mot barnarbete. Engels

* *Redaktionell kommentar vid artikelns publicering på Marxist Internet Archive år 2005:*

Ernest Mandel skrev den här artikeln för tidskrifterna *Inprecor* och *International Viewpoint* i oktober 1993, där den var tänkt att vara en introduktion till en serie artiklar om socialdemokratien. Med tanke på artikelns längd – alltför långt för dåvarande innehållet i våra tidskrifter – kunde den inte publiceras. Studien är därför något inaktuell. Men trots de nästan tolv år som gått sedan den skrevs, kastar artikeln ljus över socialdemokratins kris.

Av utrymmesskäl och eftersom en del av den information som inkluderats, särskilt i den sista delen av artikeln, och som när artikeln skrevs var omedelbart relevant, men nu är föråldrad, har dessutom vissa nedskärningar gjorts, vilket indikeras med (...). Slutligen har vi behållit författarens noter och kompletterat dem med några redaktionella noteringar inom hakparenteser: [].

Om den svenska översättningen: En förkortad version av artikeln finns i *Röda Rummet* nummer 1/2013.

¹ Social lagstiftning gör det möjligt att utvidga de erövringar som de starkaste sektorerna gjort till de svagaste och minst organiserade skikten av arbetarklassen.

försökte utöka kampen för åttatimmarsdagen och kampen för allmän, enkel och jämlik rösträtt, för alla medborgare, till alla länder.²

Under Tsarryslands särskilda villkor följde Lenin en likartad linje, och ännu mer eftertryckligt.

Dessa strider byggde på övertygelsen om att en arbetarklass som levde under eländiga förhållanden, som var oförmögen att kämpa för sin fysiska och moraliska integritet, också skulle vara oförmögen att kämpa för ett genombrott mot ett klasslöst samhälle. Historien har bekräftat denna analys. Ingenstans har brödupplopp lett till en systematisk antikapitalistisk kamp, till en kamp för en bättre värld. Den vägen som utstakades av Marx och marxisterna har å andra sidan lett till att miljontals exploaterade har blivit medvetna om nödvändigheten av en sådan kamp.

Men det som ställer den revolutionära marxismen i motsatsställning till den socialdemokratiska reformismen är inställningen till kapitalets ekonomiska och politiska klassmakt. Det handlar av samma skäl om en helt annan inställning till den borgerliga staten.

Reformismen är illusionen om att det går att avveckla kapitalets makt gradvis. Först nationaliserar man 20 procent, sedan 30 procent, sedan 50 procent, sedan 60 procent av den kapitalistiska egendomen. På så sätt skulle kapitalets ekonomiska makt så småningom upplösas. Först tar man en stor stad ifrån bourgeoisien, sedan två kommuner, sedan majoriteten i parlamentet, sedan makten att diktera utbildningsprogram, sedan majoriteten av tidningarna, sedan kontrollen över polisen, sedan makten att utse majoriteten av topptjänstemännen, domarna och funktionärerna: kapitalistklassens politiska makt kommer helt enkelt att blekna bort.

Reformismen är således huvudsakligen gradualistisk. Därav följer den berömda formeln av Eduard Bernstein, reformismens verkliga teoretiker: ”rörelsen är allt, målet är intet”.³ Idag går den tyska socialdemokratin ännu längre: droppvis kommer vi att upplösa berget. Vi går från mänsklighetens historia till geologiska formationers historia. Hur många tusen år tar det för en sten att upplösas?

Den revolutionära marxismen förkastar gradualistiska illusioner. Erfarenheten bekräftar att bourgeoisien inte har förlorat sin ekonomiska och politiska makt via den gradualistiska vägen i något land. Reformen kan försvaga denna makt. De kan inte avskaffa den. (...)

Precis som naturen fruktar samhället tomrum. Detta motsvarar den starka centraliserings-tendens som finns inneboende i hur utvecklade produktionskrafterna är. Varje stad, för att inte tala om varje fabrik, kan inte ha sin egen valuta, sin egen tull, sin egen prissättningspolitik, sitt eget telekommunikationscenter, eller ens sitt eget sjukhus. Det kan finnas en period av dubbelmakt mellan kapitalets styre och arbetarklassens styre. Men historien bekräftar att denna period endast kan fortgå under en kort tid.

Om arbetarklassen inte lyckas bygga sin egen centraliserade makt kommer den borgerliga staten att vidmakthållas. Det är den främsta lärdomen från 1900-talets alla revolutioner. Det är den positiva balansräkningen för oktoberrevolutionen. Det är den negativa balansräkningen för den tyska revolutionen och den spanska revolutionen, proletariats två största nederlag.

Strategi och våld

Den socialdemokratiska strategin skiljer sig inte från den revolutionära marxistiska strategin genom att förkasta våld. Revolutionärer kan till och med skicka bollen tillbaka till social-

² Det finns förvisso en tendens inom arbetarrörelsen som är emot detta, men med undantag av några få länder har den i hög grad förblivit en minoritet.

³ Från Eduard Bernsteins bok, *Entwicklungsgang eines Sozialisten*, publicerad 1899.

demokratins domstol i denna fråga. Eftersom arbetarklassen och de andra exploaterade och förtryckta sociala skikten utgör majoriteten, ja faktiskt den överväldigande majoriteten av den vuxna befolkningen, är användningen av våld för dem marginellt, faktiskt kontraproduktivt att bygga arbetarmakten. För att den proletära revolutionen ska segra under dessa förhållanden är det viktiga att den erövrar en ny legitimitet. Modellen för denna makterövring är oktoberrevolutionen i Petrograd. Det har med rätta påpekats att den kostade färre dödsfall än de som orsakas av trafikolyckor under en helg i ett stort land. (...)

Vi är övertygade om att med en djärv, beslutsam och konsekvent inriktning från arbetarrörelsens majoritets sida under perioderna av uppblossande utbredda massaktioner, skulle samma process ha kunnat upprepas under maj 1968 i Frankrike och under den heta hösten 1969 i Italien. En stor majoritet av soldaterna skulle ha vägrat att skjuta på sina bröder, sina systrar, sina fäder, sina mödrar, sina arbetskamrater. De Gaulle, som inte saknade taktisk intelligens, delade denna uppfattning. Det var därför han inte beordrade trupperna att skjuta på de strejkande, han stängde in dem i sina kaserner av rädsla för att de skulle gå över till folkets sida.

Å andra sidan klänger åtminstone viktiga sektorer av borgarklassen desperat fast vid makten, även när de ställs emot den stora majoriteten medborgare. Liksom ”Madame Veto” [smeknamn på Marie-Antoinette år 1791] är de beredda att massakrera hela Paris, hela Barcelona och Madrid, hela Berlin, hela Milano och Turin, hela Wien, hela Shanghai, hela Jakarta, hela Santiago de Chile ... för att bevara sin klassmakt. Om vi ger dem medlen att göra det, då kommer floder av blod att flyta.⁴

Den socialdemokratiska högern är motståndare till det revolutionära maktövertagandet, men minskar i själva verket inte alls förekomsten av våld. Tvärtom uppmuntrar den till det, om inte medvetet, så åtminstone objektivt.

Den gradvisa kontrarevolution som inleddes av Noske, Ebert och Scheideman under december 1918-januari 1919, med hjälp av Freikorps, stamfadern till det framtida SA och SS, klev inte bara över Rosa Luxemburgs, Karl Liebknechts, Leo Jogiches' och Hugo Haases kroppar. Den marscherade över tusentals arbetares kroppar som mördades mellan 1919 och 1921, över de hundratals arbetare som dödades mellan 1930 och 1933. Den ledde till de massoffer som den nazistiska diktaturen orsakade. (...)

Låt oss vidare komma ihåg att den socialdemokratiska högern till fullo accepterade våldet i de krigförande länderna under det första världskriget. Detta våld resulterade i mellan 10 och 20 miljoner döda, medan kriget för bourgeoisien framstod som ”normalt”, ”naturligt”, oundvikligt. Våldet under kampen om makten, betraktas å andra sidan som ”onormalt”, ”undvikbart”, verkligen illegitimt.

I denna mening markerar 4 augusti 1914, då den socialdemokratiska högern godkände det imperialistiska kriget, också en vändpunkt i 1900-talets historia. Krigets omänskliga och massiva våld godtogs utan pågående motstånd eller uppror. Endast små minoriteter tog sig igenom det med hedern i behåll. Passivitet, resignation och cynism spreds trots massakrer, och till och med tortyr.⁵ I även detta hänseende är den socialdemokratiska högerens historiska ansvar överväldigande.

⁴ Kontrarevolutionen i Indonesien 1965 orsakade otvivelaktigt en miljon människors död. [Se t ex skriften [Omvälningen i Indonesien](#) av Einar von Bredow och artikeln [Hur väst stödde massakern på 1 miljon människor](#) av Clinton Fernádes]

⁵ Det sätt på vilket amnestin för torterare i de chilenska och argentinska diktaturerna ordnades är talande bevis på detta.

Socialdemokratisk reformism och kapitalismens framtid

Om det är nödvändigt att agera snabbt för att genomföra det revolutionära maktövertagandet, så har det också en djupare orsak. Kapitalistklassens makt, inklusive de repressiva apparater som skyddar den, kännetecknas av en hög grad av inre sammanhållning. Trotskij gjorde i detta avseende en anmärkningsvärd analys av officerskårens särskilda karaktär, som i enlighet med sin roll återspeglar denna sammanhållning.⁶

Under normala tider är det praktiskt taget omöjligt att skaka denna sammanhållning. Det är endast vid exceptionella tillfällen som vi ser soldater vägra att lyda, eller massmyterier. Det är en av anledningarna till att verkliga revolutionära kriser är relativt sällsynta. I allmänhet inträffar de inte varje år, eller ens varje årtionde i varje land. Om vi inte griper tag i dessa relativt sällsynta tillfällen kommer bourgeoisien att sitta kvar vid makten under en ganska lång tid framöver, med allt vad det innebär.

Dessa gynnsamma ögonblick för massornas revolutionära aktioner är när det kommer till kritan resultatet av en tillspetsning av det borgerliga samhällets skarpa motsättningar. De leder till situationer som Lenin sammanfattade i en klassisk formel: De där uppe kan inte längre styra som förr, de där nere är inte längre villiga att styras som förr.

Debatten mellan reformister och revolutionära marxister grundar sig därför i slutändan på deras olika åsikter om kapitalismens framtid. Bernstein hävdade att det borgerliga samhällets motsättningar hela tiden minskade. Det skulle bli färre och färre krig, färre och färre statliga repressiva metoder, färre och färre explosiva samhällskonflikter. Kautsky tillade i sin bok *Terrorism och kommunism* att bourgeoisien hade blivit alltmer välvillig, trevlig, fredsälskande, med USAs president Wilson som sin förebild.

Mot Bernsteins diagnos ställde Rosa Luxemburg en diametralt motsatt diagnos. Det skulle bli fler och fler krig, fler och fler samhälleliga explosioner, jämfört med perioden 1871-1900.

1900-talets historia har bekräftat Rosa Luxemburgs diagnos och inte Bernsteins. På samma sätt har den reformistiska politiken, den gradualistiska politiken, knappt varit trovärdig under de faser av akuta kriser som har präglat vårt sekel, i synnerhet mellan 1914 och 1923, under 1930-talet och 1940-talet och från innan maj 1968 till den portugisiska revolutionen 1974-75 .

De har också varit mindre trovärdiga sedan början av den ”långa depressiva våg” som vi befinner oss i för närvarande, och kapitalistklassens allmänna offensiv mot lönearbetarna och tredje världens folk som åtföljer den.

Men skärpningen av kapitalismens inre motsättningar är inte rätlinjig och konstant. Den avbryts av tillfälliga relativa stabiliseringsfaser: de viktigaste var 1924-1929 och 1949-1968. Perioden av långvarig ekonomisk återhämtning efter lågkonjunkturen 1980-82 gav upphov till likartade symptom.

Under dessa faser kan den socialdemokratiska reformismen återfå viss trovärdighet i en rad länder, och drar dessutom fördel av särskilda situationer, såsom i de skandinaviska länderna. Denna trovärdighet uttrycks i att de breda massorna lättare accepterar reformisternas dagliga politiska praktik.

Växlingen över tid mellan revolutionära situationer, situationer med relativ stabilitet och kontrarevolutionär dynamik, innebär att en segerrik kamp för maktövertagandet, både kräver ett förtruppparti som är orienterat mot detta mål, och en arbetarklass som har förstärkts

⁶ Den olyckligt lottade Allende, och general Prats som stödde honom, hade fram till sista minuten förtroende för arméchefernas ”konstitutionella traditioner”. De ville inte ”splittra” armén. De bjöd till och med in fyra av dess representanter i Unidad Popular-regeringen. De betalade för denna illusion med sina liv. Jfr. Carlos Prats, *Il Soldado di Allende*, Rom 1987.

genom tillräcklig erfarenhet av självverksamhet och självorganisering, och där detta parti kan bli dominerande. Denna erfarenhet kan bara förvärfvas under icke-revolutionära perioder.

Den praktik som revolutionära marxister förespråkar för arbetarrörelsen kombinerar naturligtvis strejker för omedelbara krav, och att man för detta ändamål ska stärka fackföreningar och andra massorganisationer, delta i val, använda sig av valda församlingar, kämpa för social lagstiftning.

Masskampen prioriteras

Men de ger företräde till utomparlamentariska massaktioner, till masstrejken, till den politiska masstrejken, till utvecklingen av former för självorganisering och direkt gräsrotsdemokrati: valda strejkkommittéer, demokratiska strejkmassmöten, granskaps- och ”hemmafru”-kommittéer, arbetar- och folkliga kontrollinitiativ, osv. Före 1914 var Rosa Luxemburg den som mest systematiskt försvarade denna strategi.⁷

Rosa Luxemburg håller tal

Reformisterna avvisade helt dessa prioriteringar. Ledarna för de tyska fackföreningarna före 1914 förkunnade: ”Generalstreik ist Generalunsinn” – generalstrejken är generaliserat nonsens (dårskap). Även på denna punkt har de historiska erfarenheterna visat att Rosa Luxemburg hade rätt och reformisterna fel. Det har skett väldigt många masstrejker, i sanning generalstrejker, i många länder från 1905 och framåt.

Men historien har inte visat att Rosa Luxemburg och de revolutionära marxisterna hade helt rätt angående den verkliga praktiken bland de breda arbetarmassorna. Det finns en rad länder, och inte de minst viktiga, där masstrejker aldrig har lett till en generalstrejk i nationell skala. Vi behöver bara se på USA och Tyskland efter 1923.

Länder som har upplevt generalstrejker i nationell skala har därefter oftast gått igenom långa perioder där utomparlamentariska massaktioner varit betydligt mer begränsade: till exempel i Frankrike efter maj 1968. Det har bara varit ett fåtal länder där masstrejker, i sanning generalstrejker, har ägt rum mer systematiskt: framför allt i Argentina, Belgien, Australien, i viss utsträckning i Italien och Spanien, och mer nyligen i Brasilien.

⁷ Särskilt i [Sociala reformer eller revolution?](#) och i hennes skrifter om masstrejken. Trotskij gjorde samma sak i [Resultat och framtidsutsikter](#), och Gramsci i sina skrifter i *Ordine Nuovo*.

Under mer eller mindre långvariga perioder har den reformistiska praktiken dominerat verksamheten och bestämt massornas medvetande, som den gjorde i Storbritannien under 1950-talet och 1960-talet. Under dessa perioder förlorade den revolutionära strategin och projektet otvivelaktigt sin trovärdighet.

Vi måste också inse att även när arbetarklassen och fackföreningsrörelsen systematiskt engagerar sig i en masstrejk, eller till och med en generalstrejk, så leder det inte automatiskt till att arbetarnas politiska medvetenhet höjs. Fallet Australien är ett bra exempel på detta. Fallet Argentina bekräftar att denna praktik t o m kan sammanfalla med total avsaknad av elementärt politiskt klassoberoende hos de breda massorna. (...)

Den allmänna slutsats som framträder ur de historiska erfarenheterna är att det socialdemokratiska projektets utveckling och trovärdighet är mycket nära kopplat till det borgerliga samhällets relativa stabilitet. På lång sikt är denna stabilitet inte möjlig att förverkliga under vårt århundrade av kapitalismens historiska förfall. Det är utopiskt att stödja sig på det. Men detta gäller inte under vissa perioder av kortare varaktighet.

En nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för dessa faser av relativ stabilisering är en ekonomisk tillväxt som möjliggör en samtidig ökning av reallöner och mervärde.⁸ Men även under perioder av ekonomisk tillväxt kan arbetarklassen utlösa impulsiva massaktioner som skakar stabiliteten i det borgerliga samhället. Så var särskilt fallet i juni 1936 i Frankrike, den revolutionära explosionen under juli-augusti 1936 i Spanien, den belgiska generalstrejken under december 1960-januari 1961, maj 1968 i Frankrike, den portugisiska revolutionen, början av masskampernas uppkomst i Brasilien och Sydafrika. Motiven kan vara väldigt varierande: försvar eller erövring av demokratiska friheter, motattack mot fascisthot, rädsla för framtida försämring av situationen när det gäller sysselsättning och löner, internationell klassolidaritet.⁹

Men den allmänna formeln kvarstår: det reformistiska socialdemokratiska projektets trovärdighet och inflytande står i direkt proportion till graden av relativ stabilitet hos det borgerliga samhället. Det förra kan inte öka när den senare minskar.

Socialdemokratisk reformism och den borgerliga staten

Socialdemokraternas gradualism och vägran att kämpa för upprättandet av en arbetarstat innebär inte på något sätt att reformisterna inte fäster någon särskild vikt vid frågan om makten. Tvärtom, de är besatta av den.

Det är sant att det före 1914 bara fanns det ett land där socialdemokratien hade regerat: Australien. Men socialdemokratien hade börjat erövra kommunstyrelser. Och från och med 1914 kunde regeringar med betydande socialdemokratiskt deltagande ses, och även helt socialdemokratiska regeringar, i en rad länder.

⁸ Ur marxistisk synvinkel ska omfördelning av nationella intäkter inte förväxlas med ”omfördelning av mervärde”. Per definition är varje del av de nationella intäkterna som går till direkta och indirekta löner en del av det variabla kapitalet och inte av mervärdet.

⁹ I denna fråga kan vi erinra om de svenska arbetarnas exemplariska insatser 1905 för att förhindra bourgeoisie i det landet att med våld få det norska folket att ge upp nationellt oberoende; solidaritetsstrejkerna med det unga Sovjetryssland av arbetare i Berlin och Wien i januari 1918, mot det rovgiriga fredsfördraget som pådyvlades av den tyska och österrikiska imperialismen i Brest-Litovsk; den allmänna mobiliseringen av den brittiska arbetarklassen och arbetarrörelsen 1920 för att förhindra en militär intervention i Polen med syftet att krossa Röda armén och Sovjetryssland; den breda mobiliseringen av den internationella arbetarklassen, inklusive den sovjetiska arbetarklassen, till stöd för de spanska arbetarna under 1936; den entusiastiska mobiliseringen av den kubanska arbetarklassen med Angola och Etiopien mot de semi-fascistiska banditerna, en kamp som, det är sant, avleddes av det castroistiska ledarskapet när det gäller Etiopien för stöd till en repressiv och oförsvarbar militärdiktatur.

Eftersom reformisterna förkastade arbetarklassens maktövertagande, hade de praktiskt taget inget val: de var dömda att förvalta den borgerliga staten. På detta område är principen att det inte finns något tredje allmängiltigt alternativ. Det går inte att tänka sig en stat som är delvis borgerlig och delvis proletär.¹⁰ Den kommer aldrig att existera.

Denna *salto mortale* belystes bäst av Emile Vandervelde, ledare för den belgiska socialdemokratin och ordförande i Andra internationalen. Före 1914 hade han skrivit en intressant bok med titeln: *Socialismen mot staten*. År 1914 blev han minister. Han förkunnade att det var nödvändigt att till varje pris försvara varje bit av makt som erövrats. De flesta socialdemokratiska partier följde samma resonemang.

Kautsky systematiserade detta i mitten av 1920-talet, i en kommentar om det nya socialdemokratiska programmet som antogs efter återföreningen av SPD och USPD:

”Mellan bourgeoisens regering och proletariatets regering sträcker sig en övergångsperiod, som i allmänhet kännetecknas av en koalition mellan den ena och den andra” [Karl Kautsky, *Die proletarische Revolution und ihr Programm*, JHW Dietz Nachfolger – Buchhandlung Vorwärts, Stuttgart – Berlin 1922, s. 106].

Formuleringen måste tolkas utifrån sitt innehåll och inte på ett formellt sätt. En koalitionsregering med bourgeoisien är en institutionaliserad klassarbetsregering. Det är en regering som accepterar ett permanent samförstånd med kapitalistklassen: att inte röra dess grundläggande maktstrukturer.

Detta klassarbete och detta samförstånd är oberoende av om det finns borgerliga ministrar i regeringen. I själva verket var den regering som utan tvekan hade spelat den mest skändliga rollen i socialdemokratins historia, det tyska folkkommissarierådet (Rat der Volksbeauftragten) under 1918-1919, efter USPD-kommissariernas avgång, en helt socialdemokratisk regering utan en enda borgerlig minister. Den undertryckte den proletära revolutionen, isolerade Sovjetryssland, slöt en pakt med Reichswehr [Riksvärnet], dolde med sin auktoritet mordet på tusentals arbetare. Den institutionaliserade det långsiktiga klassarbetet mellan arbetsgivare och den fackliga byråkratin. Allt detta för att erövra och behålla ”smulor av makt” inom ramen för den borgerliga staten.

I ett ögonblick av klarhet konstaterade ledaren för den brittiska socialdemokratiska vänstern, Aneurin Bevan, ändå:

”Målet kan inte vara att utöva makt (till varje pris, *E.M.*). Målet måste vara att utöva makt för att genomföra vårt program.”

Ännu mer precist förkunnade den amerikanska socialistiska ledaren Eugene V. Debs:

”Det är bättre att rösta för det du vill ha, att veta att du har en liten chans att få det (snabbt, *EM*) än att rösta för det du inte vill ha, och vara säker på att få det.”

De flesta socialdemokratiska ledare har inte precis respekterat dessa kloka råd.

Léon Blum hade den obestriddiga gåvan att formulera eleganta halvsanningar, med andra ord sofismer. Han uppfann den berömda uppdelningen mellan maktutövningen och erövringen av

¹⁰ Det har aldrig funnits någon. I sin skrift *Om ny-demokrati*, publicerad 1940, försvarade Mao idén om en stat (och därför också idén om en armé) som är delvis proletär och delvis icke-proletär. Men hans praktik stred mot denna teori. Han upprätthöll *de facto* sin armés oberoende, vilket i slutändan möjliggjorde den kinesiska revolutionens seger. Det var först under kulturrevolutionen som han äntligen rättade till sin teoretiska linje och medgav att Folkrepubliken Kina alltsedan den proklamerades år 1949 hade varit en proletariatets diktatur (vi skulle tillägga: mycket byråkratiserad från början). Men i Indonesien antog KPs ledarskap teorin om nydemokrati, med fullt stöd av Mao. De betraktade general Suhartos armé som en två-klass-armé. De betalade för detta fel med sina liv och otaliga andra kommunisters, arbetares, intellektuellas och fattigbönders liv ...

makten (dessutom tvekade han inte att identifiera den senare med proletariatets diktatur). Men han trollade bort det faktum att maktutövningen med nödvändighet skulle ske inom ramen för den borgerliga staten. Han påpekade överhuvudtaget inte att samma maktutövning alltså skulle innebära ett permanent samförstånd med bourgeoisien, och allt som följer med det.

Ledaren för den italienska socialdemokratiska högern, Filippo Turati, suckade en gång desillusionerad: ”Hur vacker skulle socialismen inte vara utan socialisterna!” Formuleringen är värd vad den är värd, låt oss acceptera den som sådan. Han hade knappt hunnit säga den innan han erbjöd kung Victor Emmanuel III att delta i en regering, eller till och med leda den, ”för att blockera vägen till fascismen”.

Men man kan inte delta i en sådan regering utan att dela befälet över den borgerliga armén, utan att delta i försvaret av den allmänna ordningen med hjälp av repressiva metoder (utan tvekan mindre våldsamma än fascisternas metoder, men inte desto mindre repressiva), utan att delta i förvaltningen av de italienska kolonierna, där terrorn härskar.

Eftersom socialdemokratin, med få undantag, har uppvisat viljan att ”utöva makt” inom ramen för imperialistiska borgerliga stater, så exploaterade alla dessa stater länderna i tredje världen. Dessutom stod några av dem i spetsen för koloniala imperier som utsatte folken i tredje världen för grymma regimer med ekonomisk superexploatering och politiskt förtryck.

Det gick inte att upprätthålla samförståndet med den imperialistiska bourgeoisien, att regera eller samregera på den grundvalen, utan att samtidigt dela ansvaret för förvaltningen av dessa koloniala imperier, med allt vad det innebär.

Ramsay MacDonald, ledaren för Independent Labour Party i Storbritannien, och därefter ledare för Labourpartiet, gjorde det grundliga arbetet innan 1914. I en bok som gjorde en sensation och vars tyska upplaga hade en välvillig inledning av Bernstein¹¹, försvarade han teser som var upprörande ur socialistisk synvinkel. Enligt honom var det verkligen nödvändigt att ”demokratisera” det brittiska imperiet, men det var också nödvändigt att behålla det.

Och ”demokratiseringen” innehöll inte motsvarande demokratiska rättigheter för de ”underlägsna rasernas” självstyre. Dessa raser var förment oförmögna att styra sig själva. MacDonald försvarade även den för-apartheidiska regimen i Sydafrika. Han gick så långt som att rättfärdiga rassegregation i södra USA och avsaknaden av politiska rättigheter för svarta människor.

Den politiska praktiken låg i linje med ideologin. När MacDonald två gånger blev premiärminister i Storbritannien på 1920-talet underhöll och försvarade han imperiet, samtidigt som han genomförde några mindre reformer. När de koloniserade folken började göra uppror för att erövra nationellt oberoende fortsatte Labourregeringar det blodiga förtryck som inlets under borgerliga regeringar, ibland utlöste de den själva.

Efter 1945 drog sig Attlee-regeringen försiktigt ut ur Indien och Palestina, samtidigt som den på grund av delningen orsakade härjningar. Men på samma gång försökte den att med militära medel krossa revolutionen i Indokina och de antikoloniala upproren i Malaysia och Kenya.

Folkfrontsregeringen i Frankrike underhöll på liknande sätt det franska imperiet och det förtryck som det innebar. Från 1944 och framåt utlöste den franska regeringen, som socialdemokratin deltog i eller ledde, storskaliga kolonialkrig i Indokina, Nordafrika och Madagaskar. De socialdemokratiska ledarna i Nederländerna agerade på samma sätt i Indonesien.

¹¹ James Ramsay MacDonald, *Socialism and Government*, 2 vol., Independent Labour Party, London 1909 (The Socialist Library, Bd. 8); *Socialismus u. Regierung*, red. Eduard Bernstein, Eugen Diedrichs, Jena, 1912.

Léon Blum försökte sammanfatta den socialdemokratiska politiken och strategin, gentemot de kommunistiska partiernas politik och strategi, både före tillkomsten av stalinismen och sedan den kommit till makten i titeln på en bok som publicerades 1945: *I mänsklig skala* [Léon Blum, *A l'échelle humaine*, Gallimard, Paris 1945]. I mänsklig skala, de hundratusentals dödsfall som orsakats av kolonialkrigen och den fortfarande förfärliga fattigdomen i "tredje världen"?

Alla dessa fasor ägde förvisso inte rum utan att möta motstånd inom den internationella socialdemokratien. Det förekom tystlåtenhet, protester och revolter. Det franska PS splittrades som en reaktion mot det blodiga förtrycket och tortyren i Algeriet, vars organisering "socialisten" Lacoste deltog i och backades upp av den "socialistiska" ledaren Guy Mollet. Labourvänstern i Storbritannien motsatte sig Attlees koloniala krig, vänstern i det italienska PS motsatte sig kraftigt de koloniala krigen. Den svenska socialdemokratien gav diskret stöd till de förtrycktas revolter. Men det var i stort sett minoritetens reaktioner. Socialdemokratins historiska ansvar som helhet är även på denna punkt fruktansvärd. (...)

Från "kommunalsocialism" till "socialism" med nationaliseringar

Den amerikanska socialisten Daniel De Leon, som beundrades av Lenin, kallade de reformistiska byråkraterna för "kapitalistklassens proletära ställföreträdare". Formuleringen är korrekt om vi beaktar var och en av dess termer.

De reformistiska byråkraterna är inte del av den borgerliga klassen. De kommer från arbetarklassen och arbetarrörelsens organisationer. När de institutionaliserar klassarbetet försvarar de sina egna intressen. Dessa intressen sammanfaller historiskt med försvaret av den borgerliga ordningen. De sammanfaller inte nödvändigtvis i varje ögonblick med försvaret av majoriteten av borgarklassens eller ens hela storbourgeoisins omedelbara intressen.

De reformistiska byråkraterna vill öka sin "del av kakan". Denna ökning innebär vissa uppoffringar från bourgeoisins sida. Bourgeoisien uppskattar verkligen det faktum att de reformistiska ledarna bidrar till den borgerliga ordningens relativa stabilitet. Men i vilken utsträckning är det pris som måste betalas motiverat i deras ögon? Bourgeoisien är ofta tveksam och kluven inför denna fråga. Det är därför ett socialdemokratiskt deltagande i regeringar under mellankrigstiden bara skedde periodvis, utom i Sverige och Danmark.

Det röda Wien

Å andra sidan blev det allt vanligare med kommuner som förvaltades av socialdemokratien. Det "Röda Wien" var modell för dem. Det är obestridligt att de medförde en förbättring av arbetarklassens villkor.

Ett nytt skede i socialdemokratins förvaltning av den borgerliga statens förvaltning började i slutet av andra världskriget. Då skedde nationalisering av viktiga industrisektorer i Storbritannien, Frankrike, Italien och Österrike, och av den finansiella sektorn i dessa länder (utom i Storbritannien). I Belgien blev en bank med offentligt ursprung, Caisse d'Epargne, landets främsta innehavare av bankinlåning. Socialdemokratien var medansvariga för denna utveckling, och till och med huvudsakliga initiativtagare till den i Storbritannien och Österrike.

Det blev också mycket längre perioder av regeringsdeltagande än före 1940, och även helt socialdemokratiska regeringar. Samtidigt med utvidgningen av nationaliseringarna blev sociala trygghetslagar allmänna i nästan alla länder där socialdemokratien deltog i regeringen. Denna lagstiftning bidrog i sin tur till att förbättra läget för arbetarklassen, i mycket större utsträckning än "kommunalsocialismen".

Varför var bourgeoisien redo att betala priset den här gången? Några av förändringarna motsvarade deras egna materiella intressen. Detta var i synnerhet fallet med nationaliseringen av råvaru- och energisektorer, som i allt väsentligt var en form av stöd till tillverknings- och exportindustrierna. Andra nationaliseringar motsvarade principen om ”nationalisering av förluster”.

Radikala reformer

Men i grunden var det en fråga om reformer som tenderade att fånga upp riskerna med sociala explosioner som fanns i dessa länder vid slutet av andra världskriget. Kriget hade förvärrat de sociala motsättningarna och radikaliserade folkmassorna. Bourgeoisien och dess maktstrukturer var misskrediterade av hela sitt beteende under kriget.

Radikala reformer var ett lågt pris att betala för att undvika revolution. Socialdemokratin räddade kapitalismen som den hade gjort vid slutet av första världskriget. Den här gången var de stalinistiska partierna delansvariga, och i Frankrike, Italien och Grekland bar de huvudansvaret. Men nu tvingades bourgeoisien betala ett mycket högre pris för de givna tjänsterna än 1918-1919. Perioden av ekonomisk expansion efter 1949 underlättade operationen.

Till alla de skäl som förklarar ökningen av reformer från 1944 och framåt måste det kalla krigets inflytande tilläggas. Bourgeoisien var tvungen att skapa en samhällspolitisk situation i det kapitalistiska Europa som skulle minska dragningskraften från den stalinistiska sovjetiska ”modellen” och dess export till Östeuropa.

Med undantag av några länder i Sydeuropa, hade den materiella och politiska medel för att göra det, med hjälp av de reformistiska ledarna. Dessa ledare hade en till synes giltig ursäkt för att koppla sin vagn till den imperialistiska bourgeoisien som var indragen i det kalla kriget. Den sovjetiska byråkratin hade undertryckt demokratiska friheter i Östeuropa. Hotade den inte att göra samma sak i Västeuropa?

Socialdemokratin fick sina smulor av makten och sina privilegier på grundval av den borgerliga parlamentariska demokratin. Den är alltså verkligen hängiven denna demokrati och de demokratiska friheter som ingår i den, även om den är beredd att töja på dem lite om det krävs för att bevara samförståndet med bourgeoisien och den borgerliga ordningen. Å sin sida är arbetarmassorna djupt fästa vid de demokratiska friheterna, och denna hängivenhet blev ännu starkare efter andra världskriget, efter den fruktansvärda upplevelsen av fascismen.

Men det fanns ett sätt för de socialdemokratiska ledare att vägra att ta på sig ett gemensamt ansvar för det kalla kriget i Europa, samtidigt som man undvek den stalinistiska modellen: nämligen att välja en arbetarstat baserad på den bredaste pluralistiska socialistiska demokrati, att underhålla och utvidga de demokratiska politiska friheterna. De förkastade medvetet detta val. De bär därför ansvaret, förutom i de neutrala länderna, för att ha stött det imperialistiska kalla kriget.

Förvalta systemet

Detta ansvar var inte en mindre förseelse. Det innebar bland annat inrättandet av arbetarfientliga och repressiva antistrejkorgan, t.ex. CRS i Frankrike. Det innebar försök att bryta strejker när reformisterna hade makten. Det innebar ansvaret för splittringen av fackföreningar, framför allt i Frankrike och Italien, under ledning av den illvillige Irving Brown, som finansierades av CIA, splittringar som de stalinistiska kommunistpartierna och Kreml också bär sin del av ansvaret för.

Det innebar deltagande i Koreakriget, som kostade flera tusen döda och tog mänskligheten till randen av kärnvapenkrig. Det innebar Labourhögerns ansvar i tillverkningen av kärnvapen i Storbritannien.

Men med allt detta sagt är det ändå sant att perioden 1945-1970 i de flesta av det kapitalistiska Europas länder ledde till historiens största ökning av levnadsstandarden för arbetarklassen. Övertygelsen om att det var till nytta och möjligt att kämpa för reformer, inklusive radikala reformer, spreds bland stora delar av arbetarklassen och genom praktiskt taget hela den organiserade arbetarrörelsen.

De kommunistiska partierna anpassade sig i stor utsträckning till denna situation. Men trots effekten av Chrusjtjovs tal vid SUKPs 20:e kongress och krossandet av den ungerska revolutionen med militära medel, hindrade inte denna nysocialdemokratiska utveckling dessa partier från att på det hela taget behålla sin egen identitet och dominera arbetarrörelsen i Italien, Frankrike, Spanien, Portugal och Grekland.

Dessa två och en halv decennier utgör därför höjdpunkten för erövringen av reformer och kampen för ännu mer radikala reformer. Vi behöver bara tänka på renardistvänsterns¹² program för antikapitalistiska strukturella reformer och den socialistiska vänstern i Belgien. Men det ledde inte till att massorna godtog välfärdsstatskapitalism som den enda möjliga och önskvärda modellen. Än mindre har det lett till att storskaliga explosiva massaktioner har försvunnit för gott, eller ens till ökad passivitet hos arbetarklassen.

De som, trots den belgiska generalstrejkens varningsskott under december 1960-januari 1961, resonerade på detta sätt begick ett stort misstag, både på analytisk och prognostisk nivå. De förkastades spektakulärt under maj 1968 i Frankrike och under den heta hösten 1969 i Italien.

Sanningen är att arbetarklassen inte ansåg att förbättringen i levnads- och arbetsvillkor var resultatet av chefernas välvilja eller visdom. Den betraktade det snarare som ett resultat av sin egen ökade tyngd, särskilt på arbetsplatserna: man behöver bara se på den fackliga organisationens ökade makt på fabriksnivå, som innefattade elementära former av arbetarkontroll. Ofta såg den det som ett resultat av sin egen kamp. Den förstod instinktivt att det långa efterkrigsuppsvinget hade skapat en situation med nästan full sysselsättning, och därmed ett styrkeförhållande mellan kapitalistklassen och arbetarklassen som var mer gynnsamt än under de två föregående decennierna.

Maj 1968 i Frankrike – revolutionen var nära

¹² Från namnet på den vallonska socialistiska fackledaren och grundaren av Mouvement Populaire Wallon, Andre Renard (1911-1962).

Efter 1968

Och framför allt: oavsett de negativa effekterna som den ekonomiska tillväxten, den verkliga utvecklingen av produktionskrafterna, fick i synnerhet från ekologisk synpunkt, så skapade den nya behov för arbetarklassens stora massor, behov som systemet inte kunde uppfylla. Materiella behov, förvisso, men också nya behov i form av arbets kvalitet och ett liv som var överlägset välfärdsstatens kapitalism.

Mellan 1968 och 1975 uppstod ekologiska och feministiska krav, krav på självförvaltning och direktdemokrati, på solidaritet i stor skala med folkens kamp i tredje världen. Detta var, i det stora hela, krav på en samhällsmodell som skulle vara överlägsen välfärdsstatens kapitalism. Den organiserade arbetarrörelsens två huvudgrenar, socialdemokratin och de poststalinistiska kommunistpartierna, visade sig under de sju åren i fråga oförmögna att ge uttryck för denna historiska strävan. Det var detta som gjorde att de politiska krafterna på deras vänsterkant kunde växa, även om det fortfarande var i blygsam skala.

”Förvaltningsocialismens” tillkomst och dynamik

”Kommunalsocialismen” och ”socialismen med nationaliseringar” förändrade de reformistiska byråkratiernas sociala sammansättning i grunden. I början rekryterades byråkraterna huvudsakligen från massorganisationerna inom arbetarrörelsen, som de i stort sett identifierades med, även om det enligt logiken hette: vi är organisationen.

Erövringen av röda kommuner ledde emellertid till rekrytering av professionella administratörer i offentliga företag och företag med blandat ägande: el, gas, vatten, kollektivtrafikföretag, byggföretag och bostadsförvaltning, etc. I vissa länder fanns också sjukhusadministratörer och föreståndare för kommunalt ägda utbildningsinstitutioner, samt organ för offentligt stöd, eller till och med administratörer av arbetslöshetskassor, som den fackliga byråkratin försökte få kontroll över.

Till denna stora byråkrati fogades därefter en del av byråkratin för de nationaliserade företagen. Hela denna byråkrati blev en växande del av det socialdemokratiska maskineriet. Den blev så småningom en majoritet i förhållande till de byråkrater som kom från organisationer inom arbetarrörelsens. Denna omvandling fick stora konsekvenser för de prioriterade mål som socialdemokratin hade.

Byråkrater i den offentliga sektorn

Byråkraterna inom den offentliga sektorn präglades av funktionärsmentalitet. De tenderade att identifiera sig med funktionen och inte med organisationen (som dock gjorde det möjligt för dem att utöva den). Vad de framförallt sökte var anställningstrygghet och möjligheter att avancera. Deras materiella privilegier berodde på detta, vilket rättfärdigades genom att peka på deras yrkeskompetens. Socialdemokratin behövde visa att den kunde sköta saker bättre än de borgerliga partierna, vilket var ett argument som vägde tungt hos de socialdemokratiska ledare som styrde kommuner eller ministerier som ansvarade för nationaliserade företag. Det gjorde sig alltmer gällande. Det gav upphov till ”förvaltningsocialismen”.

Dessa förändrade prioriteringar ledde successivt till förvandlingar på flera områden. Det blev alltmer ett självändamål att vidmakthålla politiska maktpositioner som gjorde det möjligt att förlänga utövandet av administrativa funktioner. Därmed frikopplades byråkratin från målet att stärka den organisation som den trots allt härrörde från.

”God förvaltning” bedömdes alltmer enligt ”tekniska” kriterier, oberoende av dess effekter på arbetarklassens levnadsvillkor. Men eftersom bevarandet av ”röda kommuner” och ministerposter beror på valresultat, blev valsegrar till praktiskt taget varje pris i sin tur ett självändamål. För att karakterisera denna nya typ av beteende kan vi omformulera Bernsteins formel så

här: Valen är allt, rörelsen är inte längre någonting^{*}. Dessa förändringar gjorde sig bara gradvis gällande. Socialdemokratins väljarbas bestod fortfarande i huvudsak av arbetarklassen. Det var svårt att vinna röster från denna utan att utlova eller erbjuda något i utbyte.

Det är sant att elektoralism, och framför allt långvarigt regeringsdeltagande också skapar en sorts skyddslingssystem, med väljare som får hjälp, som är beroende av bidrag och ersättning från staten och därför är benägna att rösta på dem som tillhandahåller dem. Likväl försvann inte reformmålen genast från socialdemokratins agenda.

Även om funktionärerna inom den offentliga sektorn blev majoritet inom den socialdemokratiska apparaten, dominerades de socialistiska partierna fortfarande under lång tid av de traditionella medlemmarna. Försvaret av organisationen som sådan fortsatte att dominera inom partiledningarna. Förvaltningsmålen fick inte komma i konflikt med detta mål.

González, Kinnock, John Smith

Men ändå tog denna konflikt gradvis form. Detta var särskilt fallet när socialdemokrater suttit länge vid makten, vilket skedde när det revolutionära uppsvinget från 1968 till 1975 tog slut. Från och med då blev det ett godtagbart alternativ, åtminstone i en hel del länder, att garantera fortsatt makt, även till priset av att försvaga partiet. Denna vändning uttrycktes i en ny uppfattning om partiet, som tydliggjordes främst av Felipe González i Spanien, men också av Neil Kinnock och John Smith i Storbritannien.

Det socialdemokratiska partiet förmodades företräda sina väljare, inte medlemmarna. Om deras främsta intresse och beslut kom i konflikt med vad ledarna – ofta felaktigt – ansåg vara väljarnas främsta intressen, då måste dessa genomdrivas, om nödvändigt mot medlemmarna.

Medlemmarnas åsikter beaktades inte, särskilt inte när deras omedelbara intressen stod på spel. I massor lämnade de dessa partier, som blev till skuggor av sina forna jag.

Avpolitisering

Besattheten av att till varje pris vinna val ledde inte i första hand till att en mer traditionell reformistisk politik ersattes av en mer högerinriktad politik. Det resulterade snarare i en omvandling av det politiska livet i en riktning som dessutom var önskad och eftersträvad av bourgeoisien. Den politiska kampen blev ”avideologiserad”, med andra ord avpolitiserad. Konfrontationen mellan program, idéer, samhällsprojekt, ersattes av en konfrontation mellan ledare. Reklambyråer ”lanserade” kandidater som man lanserar ett tvättmedelsmärke, och kom alltmer att dominera valkampanjerna. Detta har beskrivits som uppkomsten av en ”opinionsundersökningsdemokrati”. Dessa opinionsundersökningar skulle avgöra vad väljarna föredrar. De personer som var mer eller mindre karismatiska, mest skickliga på att företräda dessa preferenser, dök sedan upp mer eller mindre per automatik.

Verkligheten var emellertid helt annorlunda. Väljarkåren var fortfarande uppdelad enligt sina motsatta intressen, med andra ord längs klasslinjer. Om bara på grund av deras extremt förenklade och godtyckliga karaktär, så uttryckte undersökningarna knappast de olika klassernas främsta intressen. Det höga antalet röstskolkare visade att väljarna egentligen inte identifierade sig med detta nya sätt att uppfatta politiken. Och framför allt: de utvalda kandidaterna blev inte de mest karismatiska eller de mest fotogeniska, för att inte tala om de mest kompetenta. Urvalet av dem var ett resultat av gräl mellan olika klaner och komplexa och inte särskilt tydliga intressekonflikter inom partierna.

Vi har naturligtvis att göra med en tendens och inte en allmän verklighet. Alla socialdemokratiska partier slog inte in på denna väg. I många länder visade sig kraftfulla mottendenser.

^{*} Syftar på den formulering som tillskrivs Bernstein: ”Rörelsen är allt, målet inget” – *Red*

Men det måste ändå erkännas att en tendens i denna riktning påverkade socialdemokratin som helhet, om än i olika grad.

Socialdemokratin hanterar den långa depressionen i ett klimat av lättförtjänta pengar

Socialdemokratin var i viss mening arvtagare till 1968-75 års våg av revolutionära strider. När denna våg inte slutade i seger ersatte en stor del av massorna sina förhoppningar om radikala förändringar med förhoppningar om reformer. Socialdemokratin steg fram och gav detta löfte. I Spanien var det dessutom möjligt att erbjuda ett perspektiv på en fredlig avveckling av diktaturen. Majoriteten av före detta ”vänsteranhängare” godkände och gjorde detta val. De anslöt sig till den socialdemokratiska strömmen.

De socialistiska partierna kunde då nå ut med alla sina ambitioner att framstå som de bästa förvaltarna av ekonomin (som naturligtvis var kapitalistisk) och staten (som naturligtvis var borgerlig), i den mån de blev kvar i regeringen under långa perioder.

Men olyckligtvis för dem kom den internationella kapitalistiska ekonomin efter 1975 att genomgå en ”lång depressiv våg”.¹³ Fångad i sin önskan att sköta ekonomin på ett rent ”tekniskt” sätt, tog sig de socialistiska ledarna an depressionen med ett övergripande ekonomiskt projekt som inte på något grundläggande sätt skilde sig från storkapitalets projekt.

Under lång tid förnekade de förvisso envist att det var någon depression, eller tonade ner dess omfattning. Detta fick dem att stödja den åtstramningspolitik som bourgeoisien förespråkade. I de länder där de hade makten tog de själva initiativet att tillämpa denna politik. Konsekvenserna för de arbetande massorna blev allvarliga. I Spanien blev de katastrofala. Under Felipe González’ regering fick landet den högsta arbetslösheten i hela Europa.

För de socialdemokratiska partiernas del ägde det förlängda regeringsdeltagandet efter 1975 rum i ett ekonomiskt klimat som, bortsett från den långa depressionen, kännetecknades av fortsatt hyperlikviditet. Den kapitalistiska ekonomin fortsatte att präglas av en stigande skuldsättning. Den totala mängden rörligt kapital antog kolossala proportioner.¹⁴

Resultatet blev betydande samhällsekonomiska förändringar. En ”bli-snabbt-rik-mentalitet” spreds inom avsevärda delar av stor- och mellan-bourgeoisien. Delvis visade det sig i uppkomsten av ett skikt av ”yuppies”. Ett resultat av detta klimat blev att alla som önskade fick lån (till absurda projekt som finansierades med andra människors pengar), korruptionsverksamhet och utbrett tagande av mutor. I de socialdemokratiska partierna härskade idén: eftersom alla andra gör det, varför ska inte vi göra det också?

Kapitalistiska politiker gör entré i socialdemokratin

En annan förändring av dess sociala sammansättning gynnade denna moraliska nedbrytning inom socialdemokratin. En rad kapitalister, särskilt medelstora sådana, började gå med i de socialdemokratiska partierna, lockade av dessa partiers långvariga regeringsdeltagande. Deras arbetssätt skilde sig väsentligt från teknokraternas. De inledde ibland storskaliga spekulativa operationer i hopp om att de skulle få uppbackning av regeringen. Kända personer som Théret i Frankrike, vän till Mitterrand, eller Maxwell i Storbritannien, vän till Harold Wilson, är i detta avseende typiska.

¹³ Angående detta ämne se vårt arbete [Långa vågor i den kapitalistiska utvecklingen](#).

¹⁴ Det blev i stort sett okontrollerat och okontrollerbart. Se vår artikel ”Monetary chaos”, *International Viewpoint* 248, september 1993.

JAG RÖSTAR PÅ SOCIALDEMOKRATERNA

för jag vill ha ordning på
Sveriges ekonomi!

Socialdemokratisk valaffisch från 1985

Till en början härrörde inte den individuella korruptionen bland de socialistiska ledarna från dessa metoder. De agerade huvudsakligen i syfte att finansiera valkampanjerna och partiapparaten. Den dramatiska nedgången av medlemsantalet ökade trycket i denna riktning. Men i ett samhälle där pengar regerar mer än någonsin är frestelsen att hjälpa sig själv mycket stor. Vissa ledare undgick den, många dukade under. Det mest typiska fallet är ledaren för det italienska PS och förre premiärministern, Bettino Craxi.¹⁵ De nya socialdemokratiska kadrenna av funktionärstyp frambringade kalla och auktoritära teknokratiska ledare, där Jacques Delors och Craxi är typiska representanter. Den nya kadern med yuppie-ursprung kännetecknas av en nöjeslysten livsstil och slöseri med offentliga medel. Jacques Attali och hans skötsel av den bank som ansvarade för att ge kredit till länderna i Östeuropa är en perfekt symbol för dem.

Båda typerna är likgiltiga inför vad deras beteende får för effekter på massorna och väljar-kåren. Erfarenheten har visat att de misstog sig grovt angående detta. Det visar ett förakt för massorna som inte skiljer sig nämnvärt från det förakt som kännetecknade den stalinistiska byråkratin.¹⁶ Massorna känner det instinktivt, precis som de känner djup förbittring över den växande korruptionen som har utvecklats inom de socialdemokratiska partierna.

¹⁵ Enzo Biaggi, *La disfatta – de Nenni e compagni a Craxi e Compagnia*, Rizzoli, Milano 1993, behandlar i detalj fallet Craxi. Vår kamrat Hans-Jürgen Schulz har behandlat skandalen, mer begränsat men likartat, med den västtyska bostadsrättsföreningen som styrdes av SPDs byråkrater: *Die Ausplünderung der Neuen Heimat*, Frankfurt 1987, isp-Verlag (isp-pocket 28).

¹⁶ Vi tror inte att massorna aldrig har fel. Men samma anmärkning gäller även experter, teknokrater, ideologer, politiska ledare. Att massorna ofta har rätt mot dem alla illustreras väl av fallet Chile. När massorna på dagen för Pinochets kupp krävde vapen – de hade också förgäves krävt dem under de föregående veckorna – svarade ledarna: ”Stanna i fabriken och låt er inte bli provocerade”. Vi vet vad resultatet blev.

Resultatet är dramatiskt: ett växande förakt för dessa partiers ledare i många länder, ett växande förakt för ”politiker” i allmänhet. På kort sikt förstärker dessa företeelser tendenserna mot avpolitisering. De riskerar att skapa ett gynnsamt klimat för extremhögern.

Massornas reaktioner inför den korruption som har utvecklats inom många socialdemokratiska partier är fullt motiverade. Men man måste alltid komma ihåg att de borgerliga partierna, för att inte tala om fascistiska och militära diktaturer, är ännu mer korrupta. Det måste särskilt hållas i minnet att storkapitalet är en källa till korruption och att de som korrumpas är mer skyldiga än de korrumpade.

Men massornas reaktioner avgörs framför allt av den socialdemokratiska politikens effekter på deras existensvillkor. Det som mest sysselsätter deras tankar är arbetslösheten, liksom rädslan för arbetslöshet. Under dessa villkor är den viktigaste prioriteringen att föra en effektiv kamp för att minska arbetstiden utan att minska veckolönen: 35-timmarsvecka eller till och med 32-timmarsvecka. Socialdemokraternas vägran att ta denna väg är tveklöst den grundläggande orsaken till deras politiska bankrutt, den grundläggande orsaken till deras nedgång i Europa.¹⁷

Sammanbrottet för arbetarklassens motkultur

Effekterna av den av socialdemokratin uppmuntrade avpolitiseringsen har kraftigt förstärkts av de senaste decenniernas sammanbrott för arbetarklassens motkultur. Att det österrikiska socialistpartiets dagstidning *Arbeiterzeitung*, som under lång tid var en av de bästa socialdemokratiska dagstidningarna i Europa, plötsligt försvann, nästan ett sekel på dagen efter grundandet, är ett symboliskt uttryck för detta.

En av de främsta landvinningar som gjorts av den proletära massrörelsen, först och främst den traditionella socialdemokratin och senare de kommunistiska masspartierna, var att organisera ett nätverk av institutioner som vaccinerade en viktig del av arbetarklassen mot den borgerliga ideologin, som ofrånkomligen dominerar i det borgerliga samhället.

I detta avseende hade pressen och socialistiska och kommunistiska böcker och skrifter en huvudroll. Men till den roll som spelas av pressen måste läggas kulturinstitutionerna såsom teatergrupper, körer, vuxnas och ungdomars blåsorkestrar, idrottsföreningar, osv. De utvecklades ur de arbetande massornas behov vilka hade kvävts av det borgerliga samhället. I sin bok *Introduktion till nationalekonomin (Einführung in die Nationalökonomie)* hade Rosa Luxemburg med rätta insisterat på denna den organiserade arbetarrörelsens verkligt civiliserande roll.

De vallar som därmed byggdes upp mot havet av borgerlig ideologi var otvivelaktigt bräckliga. Idéerna som spreds av den socialistiska pressen och skrifterna bestod oftast av elementära förenklingar och den marxistiska förståelsen var dessutom begränsad.

Den socialdemokratiska ideologin innehöll en hel del småborgerligt inflytande och fördomar (man behöver bara se på fördomarna mot kvinnor och på teorierna i sexuella frågor...). Det samma gällde, i ett senare skede, för den stalinistiska och poststalinistiska pressen, skrifterna och institutionerna. Icke desto mindre blev den totala effekten att bourgeoisins direkta

¹⁷ Vi kan i samband med detta tillägga att även när socialdemokratin till sist slog fast införandet av 35-timmarsveckan – i fallet med Lionel Jospins regering i Frankrike efter 1997 – gjorde den det inom ramen för sin hängivenhet till samförståndet med storkapitalet. Således kombinerade Jospinregeringens ”Aubrylagar” medvetet minskningen av antalet arbetstimmar med att ändra arbetsvillkoren, i den meningen att arbetarnas ansträngningar intensifierades. På grund av detta hade dessa lagar endast en liten effekt för att minska arbetslösheten. Eftersom de kände att de hade blivit lurade röstade arbetarna inte på Jospin, som hade påstås vara deras ”välgörare” i presidentvalet 2002.

ideologiska inflytande inom arbetarklassen begränsades betydligt. Utvecklandet av klass-medvetande, av klasspolitiskt oberoende, av arbetarklassens solidaritet, stimulerades kraftigt.

På samma sätt bidrog upplösningen av dessa nätverk för arbetarklassens motkultur i hög grad till att försvaga arbetarklassens politisering och minska omfattningen på de kollektiva klassreaktionerna. Det är uppenbart att detta växelverkar med den socialdemokratiska praktikens nya konsekvenser. Detta förfall har en objektiv grund: återprivatiseringen av massornas fritidsaktiviteter spelade en avgörande roll. Som ett resultat av det löstes nätverken av kollektivt tillvaro upp. Mindre kollektiv tillvaro ledde till mindre kollektivt medvetande. Mindre kollektivt medvetande ledde i sin tur till mindre motstånd mot den borgerliga ideologin.

Ideologisk tillbakagång

Denna tillbakagång bör inte överdrivet generaliseras. Det finns kvar viktiga centra för ett kollektivt liv, särskilt på arbetsplatser och i fackföreningar. Trycket från människors omedelbara intressen är i slutändan starkare än ideologiska mystifikationer. Massreaktionernas bredd vittnar om det.

Dessutom går det att rekonstruera nätverk för motkultur. Lokalt baserade kristna grupper har lyckats anmärkningsvärt väl med detta i en rad länder: i Europa är de särskilt inriktade på solidaritet med tredje världen, medan inriktningen i tredje världens länder särskilt handlar om de fattigas omedelbara behov. Frågor om ekologi, feminism, antirasism, antifascism och kamp mot den sociala marginaliseringen ger en gynnsam terräng för en sådan rekonstruktion i en rad länder i Europa.

Men faktum kvarstår, att de socialdemokratiska partierna inte längre organiserar centra för denna möjliga och nödvändiga renässans av arbetarklassens och folkets motkultur. Den sker i huvudsak utanför dem.

Identitetskris

Socialdemokratin är fånge i sin teknokratiska vändning, bryts ner av de successiva revideringarna och avsvärjelserna av sin lära, är förstummad av sina valnederlag, hårt drabbad av förlusten av folkliga åhörarskaror, ett rov för djupa inre splittringar, och upplever därmed en djup identitetskris. Dess ideologiska oreda är smärtsam att beskåda.

Detta uttrycks i första hand i en oförmåga att se de viktigaste aspekterna av verkligheten som den är, och de utmaningar som den medför för socialdemokratin, och faktiskt för alla vänsterströmningar. Inför alla problem antar socialdemokratin ståndpunkter som är djupt påverkade av bourgeoisie's åsikter, och lider dessutom av dessa ståndpunkters inkonsekvens, och förlorar som en följd av den uppenbara motsättningen mellan ord och handling en stor del av sin trovärdighet.¹⁸

Vilken karaktär har det ekonomiska eller samhällsekonomiska system vi lever under? Många socialdemokratiska ledare och ideologer förnekar att det är kapitalistiskt, enligt dem är kapitalismen ett minne blott.¹⁹

¹⁸ Som en god indikation på den allt mindre skillnaden mellan center-vänstern och mitten-högern valde SPD som sin nya Geschäftsführer (typ av generalsekreterare) en f.d. ledare för FDP, ett liberalt parti. I Frankrike, i en bok som skapade sensation, avslöjade Edwy Plenel användningen av underrättelsetjänsten och attackerna mot demokratiska friheter under Mitterrand.

¹⁹ Välfärdsstaten förmodas vara ett "blandekonomiskt" system. Formulerna "organiserad kapitalism", "statskapitalism", "monopolkapitalism" är bara omskrivningar av "blandekonomi". I skydd av ett "marxistiskt" språk förutsätter de alla, mot Marx' uppfattningar, att det kan finnas en "kapitalism" utan att detta systems utvecklingslagar förblir i kraft. Alla socialdemokratins ledare förkunnar bestämt att det är "oundvikligt" att marknaden härskar. Det är bara en fråga om att begränsa dess "överdrifter".

Är detta helt enkelt en strid om ord? Absolut inte. Genom att hävda att den gyllene kalven fortfarande lever, så påstår vi revolutionära marxister samtidigt bestämt att lagarna för det kapitalistiska produktionssättets utveckling fortfarande avgör den ekonomiska utvecklingens viktigaste tendens. Det innebär bland annat att periodiska överproduktionskriser är oundvikliga. Har vi misstagit oss om detta, eller är det socialdemokratin som är bristfälligt synkroniserad med verkligheten?

Just när socialdemokratin inte längre vet hur den ska definiera det samhälle som det utgör en del av, så kallar kapitalisterna, och inte minst de viktigare av dem, paradoxalt nog en spade för en spade och kapitalism för kapitalism.²⁰

Åtstramning

Åtstrammingspolitiken, som förespråkas både av de borgerliga och socialdemokratiska partierna, innebär inte en oundviklig teknisk nödvändighet. Att prioritera kampen mot inflationen till priset av socialt förfall är inte det enda sättet att stoppa inflationen. Det är däremot det enda som motsvarar kapitalistklassens intressen: att uppnå en ny ökning av profitkvoten, att uppmuntra kapitalackumuleringen.

Behovet att ”öppna upp för världen”, med andra ord att förkasta envælde, innebär faktiskt inte att man måste respektera de normer som påtvingas av IMF och Världsbanken. Det finns andra möjliga former av internationellt samarbete än de som gynnar storbanker och multinationella företag. Dessa alternativa lösningar motsvarar de arbetande massornas intressen. Det finns inget vetenskapligt i påståendet att de är ”omöjliga”. I bästa fall är det dogmatiska fördomar, i värsta fall en kapitulation inför bourgeoisins intressen.

Motsättningarna i den rådande ekonomiska ordningen syns tydligt när vi närmare undersöker hur den internationella ekonomin fungerar. Långt ifrån att skötas enligt ”marknadens lagar” sköts den egentligen enligt lagar om monopolistisk konkurrens, där alla möjliga sorters intäkter säkerställs genom att systematiskt sätta upp hinder för den helgade ”fria konkurrensen”.

Det av socialdemokratiska ministrar många gånger upprepade påståendet att ”det inte finns några pengar” för att effektivt bekämpa arbetslösheten på grund av det stora budgetunderskottet, saknar vetenskaplig grund. Det är raka motsatsen som gäller. Med tanke på de offentliga utgifternas storlek går det att radikalt distribuera dessa utgifter för att främja återupprättandet av full sysselsättning utan att öka budgetunderskotten, i själva verket är det möjligt att samtidigt minska dem.

Förvisso skulle det kräva en drastisk minskning av den inhemska skulden, till exempel genom att sänka räntan på säkerheten för denna skuld till en procent, med undantag för små investerare. En drastisk minskning av den militära budgeten och pengarna som spenderas på den repressiva apparaten skulle tjäna samma syfte. Det är inte pengarna som saknas. Det som saknas är viljan att omorganisera de offentliga utgifterna till förmån för de arbetande massorna, mot kapitalistklassens intressen.

Det är självklart att det är utgifterna för hälsa och utbildning som på lång sikt är de mest produktiva, även ur strikt ekonomisk synvinkel, för att inte nämna social synvinkel. Men de regeringar där socialister deltar håller på att minska dessa utgifter. Regeringen i Nederländerna har just gjort en radikal vändning i denna riktning.²¹ Det viktiga är inte att minska

²⁰ Detta är särskilt fallet med Agnelli, chefen för Fiat, och Lord Lawson, f.d. minister för Margaret Thatcher (*Republica*, 4 september 1993; *The Times*, 1 september 1993)

²¹ *Le Monde*, 13 september 1993. Det framgår tydligt av en rapport från Educational Testing Service vid Princeton University att det är en ökning och inte en minskning av utgifterna för utbildning som är brådskande. Denna rapport visar att nästan hälften av alla vuxna i USA är analfabeter eller halvt läskunniga (*Time Magazine*, 20 september 1993).

budgetunderskottet eller de ”exploderande” sjukvårdskostnaderna. Det viktiga är att minska budgetunderskottet utan att ifrågasätta samförståndet med bourgeoisien.

Falska argument

Låt oss för diskussionens skull, även om antagandet inte på något sätt är bevisat, gå med på att de socialdemokratiska ledarna har rätt i att oron för arbetslöshet intar en dominerande plats bland väljarna. Men även om så är fallet så är invändningen mot hur de går till väga ganska logiskt. Med tanke på hur avgörande det under nuvarande förhållanden är att återupprätta full sysselsättning, är det då inte bättre att kämpa i opposition för att förverkliga detta mål, genom att kombinera utomparlamentariska åtgärder med agitation inför valet, i förhoppning om att vinna en majoritet inom överskådlig framtid? Att i stället förlika sig med regeringens politik som bibehåller och ökar arbetslösheten – är det inte att satsa på det mest onda, och inte det mindre onda?

Spridningen av den strukturella arbetslösheten är en cancer som inte bara tär på arbetarnas välbefinnande. Den leder också till ett ökande hot för en ny framväxt av fascism. Fascismen livnär sig på en utbredning av det tudelade samhället, på att det utvecklas samhällsskikt som är marginaliserade och deklasserade. I enbart de imperialistiska länderna kan vi idag uppskatta det verkliga antalet arbetslösa till 50 miljoner.²² Denna siffra kommer sannolikt att ta ytterligare ett språng framåt under nästa lågkonjunktur.

De socialdemokratiska ledarna är uppriktigt emot nyfascismen, som kan innebära deras politiska och till och med fysiska försvinnande. Redan under 1930-talet bekräftade Albert Einstein, en ganska moderat socialist, men trots allt en socialist: man kan inte bekämpa fascismen på ett effektivt sätt utan att avskaffa arbetslösheten. Han misstog sig inte.

Men fångade mellan sina antifascistiska proklamationer och sin besatthet att inte till något pris bryta samförståndet med bourgeoisien, väljer de reformistiska ledarna slutligen det senare alternativet. Är detta realistiskt? Är det inte ganska självmordsbenäget?

Nyligen ägde det rum en verklig arbetarrevolt i Crotone, i södra Italien, mot nedläggningen av den sista viktiga fabriken i regionen. Samtidigt som de manövrerade för att avstyra revolten fördömde regeringen, inklusive de socialistiska ministrarna, ”arbetarvåldet”. Men då talade ärkebiskopen av Crotone ut i solidaritet med arbetarna och deras familjer. Självklart gjorde han det av motiv som vi inte delar, men icke desto mindre förklarade ärkebiskopen att det var oacceptabelt att välfärden för de anställda och en hel regions överlevnad skulle underordnas kraven på vinst och lönsamhet.²³ Vilket patetiskt spektakel: här har vi en ärkebiskop som uttrycker elementära socialistiska principer mot socialistiska ministrar.

Arbetsveckan

Kampen för 35-timmarsveckan och 32-timmarsveckan, kampen mot de multinationella företagens metod att utöva utpressning genom att hota med att omlokalisera jobb utomlands, kan bara genomföras på ett effektivt sätt i internationell skala. De socialdemokratiska ledarna framställer sig som entusiastiska anhängare av ett enande av Europa. Men när det handlar om att motverka de multinationella företagen och deras hot om att omlokalisera produktionscentra, är det ”helig nationell egoism” som råder. Alla regeringar där socialister deltar uppmuntrar de multinationella företagen att bete sig på detta sätt genom att överhopa dem med eftergifter. Resultatet är förutsägbart. Precis som tidigare ökar arbetslösheten överallt. Är detta *Realpolitik*? Är det inte snarare en dårarnas politik?

²² De officiella arbetslöshetssiffrorna är betydligt lägre än de verkliga siffrorna eftersom de inte inkluderar de som är utestängda från arbetslöshetsförsäkringen, ofta på initiativ av ”socialistiska” ministrar.

²³ *La Stampa*, 8 september 1993 och *Il Manifesto*, 11 september 1993.

Tudelat samhälle

Den ökade arbetslösheten, tillväxten av det tudelade samhället och rädslan för att de minst gynnade skikten av arbetarklassen ska falla ännu lägre ner på den sociala stegen, gynnar uppkomsten av rasistiska och främlingsfientliga reaktioner. Extremhögern utnyttjar systematiskt dessa reaktioner. Den ”respektbara” högern gör lika systematiskt eftergift åt dem. Men nu går socialdemokraterna längs samma väg, med i grund och botten valmässiga motiv. De vill också begränsa invandringen, skicka hem invandrare, underkasta personer som inte är ”infödda” under ett särskilt system. Trots att de är mer återhållsamma i denna fråga än högern, vad har det gemensamt med traditionella socialistiska värderingar?

I tredje världen sprider sig barbariet inför våra ögon. Det finns 1,2 miljarder fattiga. Hungern har antagit sådana dimensioner att fenomenet kannibalism utbreder sig i exempelvis Angola.²⁴ I Brasilien har en ny ”ras” pygméer fötts i nordöst, genom de ackumulerade effekterna av undernäring som har drabbat flera generationer.²⁵ Enligt Unicef, också ett FN-organ, dör varje år 60 miljoner barn i tredje världen till följd av hunger och lättbotade sjukdomar.

Den socialdemokratiska vänsterns inkonsekvens

De socialdemokratiska ministrarna (och premiärministrar och före detta premiärministrar, som den framlidne Willy Brandt) fördömer, på ett mer eller mindre träffande sätt, dessa fador. Men i sin praktiska politik följer de regeln: *laissez-faire*, låt gå. Inte ens det ynka målet att ge en procent av de nationella resurserna till det så kallade ”stödet till tredje världen” (i verkligheten, i nio gånger av tio, stöd till nationella exportindustrier) har i praktiken uppnåtts någonstans. Det är inte tal om att skriva av tredje världens skuld till väst (inklusive ränta på skulden). Det är inte tal om att vända utvecklingen av utbytesförhållandena, som är en källa till permanent plundring av tredje världen. Återigen: vad har det gemensamt med elementära socialistiska värderingar?

För att på nytt hitta en minimalt sammanhängande ideologisk identitet har en del socialistiska ledare reagerat. Vi kan ge exempel som fransmannen Michel Rocard, ledaren för de flamländska FGFB-fackföreningarna Robert Voor Hamme, den spanska f.d. vänsteranhängaren Sole Tura, och framförallt Tony Benn, som utan tvekan är den mest uppriktiga bland dem.²⁶

Men de teoretiska inkonsekvenserna kvarstår. De förespråkar en återgång till solidaritet, men inte obegränsad solidaritet. Att vilja öka solidariteten, samtidigt som man står fast vid ett stöd för marknadsekonomin, alltså för vinst, är att försöka sig på det omöjliga.²⁷ Behovet av en åtstrammingspolitik ifrågasätts inte, förutom av Tony Benn.

För att komplettera bilden måste vi visa upp de ideologiska förvillelser som finns inom högern. Professor Sachs och andra ”Chicago Boys” anser att tillämpningen av IMF:s politik i

²⁴ *L'Unita*, 17 september 1993.

²⁵ Enligt UNCTAD, en FN-institution, sprids fattigdomen ständigt i Latinamerika. Enligt en färsk rapport från Världsbanken fick, vid slutet av 1980-talet, de fattigaste 20 procent av befolkningen i Latinamerika bara 4 procent av ländernas intäkter och 32 procent levde under fattigdomsgränsen, jämfört med 22 procent tio år tidigare.

²⁶ Se särskilt: *Le Figaro*, 1 juli 1993 för Rocard, artikeln av Sole Tura i *El País*, omtryckt i *De Morgen*, 30 april 1993 och artikeln av Robert Voor Hamme i *De Morgen*, 3 april 1993

²⁷ Rocard talar på det vagaste och mest mystifierande sättet om en ”enorm rörelse, öppen och modern, utåtriktad, rik på sin mångfald och även uppmuntrar det, en rörelse som förbinder alla de som delar samma värderingar om solidaritet, samma mål av omvandling” (*Le Figaro*, 1 juli 1993). ”Värderingar om solidaritet” utan att ifrågasätta marknadslagarna och lönsamheten? Visa oss hur man gör!

Peru och Chile (liksom i Polen!) är en framgång: inflationen har stoppats. Men till vilket pris av arbetslöshet och massiv fattigdom.²⁸

Påven har utlöst ett veritabelt korståg mot preventivmedel och användning av kondomer. Med tanke på spridningen av aids är detta fullkomligt oansvarigt. Alexander Solzjenitsyn har inlett en fullskalig attack mot upplysningens idéer. Enligt honom är dessa idéer ansvariga för att de etiska principerna har skilts från den politiska och sociala praktiken.²⁹

Detta är en historieförfälskning av samma omfattning som den som gjordes av stalinismen. Skulle alltså de tiotals miljoner döda som orsakades av korstågen, av slavhandeln, av utrotningen av indianerna, av massakrerna av barnmorskor (som kallades ”häxor”), av inkvisitionen, av användningen av slavarbete på plantagerna, av religionskrigen (en fjärdedel av befolkningen i Tyskland utplånades), genom dynastiska krig – fenomen som alla inträffade före upplysningstidens sekel – vara resultatet av politiska och sociala metoder som dominerades av etiska principer?

En rad nobelpristagare har återgått till mysticism och gjort vetenskapen ansvarig för allt det onda i vår epok.³⁰

Måste vi påminna dem om att innan den moderna vetenskapens utvecklades dog en fjärdedel av befolkningen av pest under 1300-talet? I en tid då pandemier sprider sig, som liksom kolera och tuberkulos är direkt kopplade till utvecklingen av fattigdom världen över, är det sannerligen ett fall av ett nytt ”svek från de intellektuella”.

Men det faktum att det finns ideologiska avvikelser som är mycket värre än socialdemokratis ideologiska förvirring kompenserar knappast för denna förvirring. Det gör inte att socialdemokratin kan övervinna sin trovärdighetskris.

En osäker framtid

Efter 4 augusti 1914 beskrev Rosa Luxemburg socialdemokratis högermajoritet som ett ”stinkande lik”. Hon misstog sig inte om lukten – den är ännu otrevligare under vår epok än den var på hennes tid – men hon hade fel om socialdemokratis överlevnad. Den är fortfarande i högsta grad levande 80 år efter denna felaktiga diagnos, även om den allvarligt har försvagats i en rad länder.

Denna överlevnad kan i grunden förklaras av tre skäl.

För det första, Sovjetrysslands isolering – ett efterblivet land – vilket berodde på den internationella revolutionens delvisa misslyckande³¹ 1919-23, som för övrigt till stor del orsakades av den socialdemokratiska högern. Till detta måste vi lägga den Kommunistiska internationalens och de kommunistiska partiernas växande oförmåga att verkligen undergräva socialdemokratis dominans inom arbetarrörelsen i ett stort antal länder från mitten av 1920-talet, med viktiga undantag som Frankrike, Italien och Spanien.

För det andra har socialdemokratin i huvudsak behållit sina baser inom den organiserade arbetarrörelsen, även om de har blivit allvarligt försvagade. Fallet med Nya Zeeland, där hela fackföreningsrörelsen har brutit sina förbindelser med ultrahögerpartiet Labour Party, är för

²⁸ I Chile har inkomsten per invånare minskat med 15 procent under den nyliberala regimen. Sjukvårdsutgifterna sänktes från 29 dollar per capita år 1973 till 11 dollar 1988. Tjugo procent av befolkningen får 81 procent av nationalinkomsten.

²⁹ *Die Zeit* (veckotidning), 17 september 1993.

³⁰ Se boken *Il Cranio de Cristonballo – Evoluzione della specie e spritualismo de Giacomo Scarpelli* (Bollati Boringhieri, Turin, 1993).

³¹ Vi talar om ett delvist misslyckande, eftersom internationella klasstrider trots allt kraftfullt har bidragit till Sovjetrysslands överlevnad.

tillfället undantaget och inte regeln. John Smiths självmordsförsök att bryta de organiska länkarna mellan det brittiska Labourpartiet och fackföreningarna har absolut ingen garanti att lyckas. Även om de spanska, franska, svenska och belgiska fackföreningarna delvis tar avstånd från socialdemokratins finns det för tillfället ingenstans någon spricka.

Själva socialdemokratins karaktär förklarar dessa basers beständighet. För att kunna få de fördelar som den eftertraktar måste den socialdemokratiska apparaten, även under sin nuvarande period av förfall, hålla ett minimum av självbestämmande i förhållande till storkapitalet. Mitterrand, Felipe Gonzalez, Mario Soares, Neil Kinnock och John Smith, Scharping och Lafontaine, Guy Spitaels och Willy Claes, befinner sig inte på samma nivå som familjerna Agnelli, Schneider, Empain, Wallenberg, Thyssen, Indosuez' lordar, Londons herrar.³² (...)

Det tredje skälet till socialdemokratins överlevnad är att argument om det mindre onda har en relativ relevans i massornas ögon. De fortsätter att tro att Kinnock och John Smith är lite bättre än Thatcher och Major, att Mitterrand och Rocard inte är det exakt detsamma som Giscard, Chirac och Balladur, att Scharping, Rau och Lafontaine är lite bättre än Helmut Kohl, att Felipe Gonzalez inte är samma sak som hans motståndare i center-högern, även om skillnaderna mellan alla dessa personligheter och mellan de praktiska åtgärder som de tillämpar tenderar att bli suddiga, med alla de allvarliga konsekvenser som följer av detta.

Om revolutionära marxister förkastar logiken med det mindre onda är det verkligen inte för att de föredrar det större onda.

Massornas reaktioner, som till stor del förklarar socialdemokratins överlevnad, är i nuläget en del av socialismens allmänna trovärdighetskris. I massornas ögon har varken den socialdemokratiska reformismen eller stalinismen och poststalinismen lyckats skapa ett samhälle utan omfattande utsugning, förtryck och våld. Det har inte uppstått ett tredje inslag i arbetarrörelsen på dess vänsterkant, ett inslag som är tillräckligt starkt för att inom en överskådlig framtid anses politiskt trovärdigt.

Under dessa förhållanden reagerar massorna på de mest akuta problemen, utan att orientera sig mot globala sociala lösningar, till "en annan samhällsmodell". Deras reaktioner är ofta i stor skala, i en ännu större skala än tidigare.³³ Men det är uppsplittrade och osammanhängande försvarsreaktioner. De är därför lättare att avstyra.

På parlamentariska området finns det ingen allmän tendens som dominerar. (...)

Viktigare än den parlamentariska utvecklingen är dock den organisatoriska utvecklingen. Alla de socialdemokratiska partierna har kraftigt försvagats medlemsmässigt, för att inte tala om deras inplantering på arbetsplatserna, inklusive inom den offentliga sektorn. Två av dem har upplevt splittringar, om än mindre sådana. Splittringen i brittiska Labourpartiet, ett klart högerparti, ledde huvudsakligen till att splittrarna förenade sig med Liberal Party. Splittringen i det franska PS har lett till skapandet av Jean-Pierre Chevènements "Medborgarrörelse", vars dynamik fortfarande är oklar.

Men särskilt i två länder, Italien och f.d. DDR [Östtyskland], har masspartier till vänster om socialdemokratins uppstått – PRC och PDS – med ett visst gensvar bland icke obetydliga skikt av arbetarklassens väljare. Det är ännu för tidigt att säga hur framtiden kommer att se ut för

³² Enligt *Sunday Telegraph* har sju f.d. konservativa ministrar gått med i styrelser för stora trustar i London: Lorderna Prior, Moore, Young, Walker, Lawson, Fowler och Lamont.

³³ Bland de mycket stora massrörelserna låt oss nämna demonstrationerna mot Pershing-missiler i Nederländerna och Belgien, de absolut största i dessa länders historier, de imponerande massdemonstrationerna mot åtstramningsåtgärder i Italien, och i ett annat politiskt sammanhang, de miljoner kvinnor som gick ut på gatorna i USA för att försvara rätten till abort mot en dom i Högsta domstolen.

dessa partier. Men för ögonblicket representerar de ett ifrågasättande på massnivå av socialdemokratien (och de poststalinistiska nyreformisterna) som inte har synts till på länge. (...)

Dialog och ifrågasättande

Under dessa förhållanden måste revolutionära marxister, för att använda moderna termer, kombinera en "kultur av radikalt ifrågasättande" och en "kultur av dialog" gentemot socialdemokratien.

En "kultur av radikalt ifrågasättande" innebär på det praktiska planet att vägra göra eftergifter till valprocessens logik och det statliga "mindre onda", vilket skulle innebära ett. om än begränsat, stöd till åtstrammingsåtgärder, restriktioner av demokratiska friheter, fler eftergifter till främlingsfientlighet och rasism. Det betyder att man under alla omständigheter prioriterar försvaret av massornas omedelbara intressen och strävanden, en fri utveckling av deras initiativ, deras mobiliseringar, deras kamp, deras självorganisation, utan att underordna dem något "överordnat mål", som väljs och påtvingas på ett auktoritärt och vertikalt sätt.

En "kultur av radikalt ifrågasättande" innebär också att på propagandanivån föra fram ett så konkret och strukturerat globalt samhällspolitiskt mål som möjligt. Det innebär att förkasta socialdemokratiens och de nya reformisternas alla "teoretiska innovationer", "innovationer" som 99 gånger av hundra är en återgång till förmarxistiska ståndpunkter som är 150 år gamla, om inte mer.

Det innebär att kraftigt försvara marxismens kapital, en marxism som är öppen, kritisk och självkritisk, som är redo att ompröva allt mot bakgrund av fakta, men inte på ett lättsinnigt och ovetenskapligt sätt, inte utan att betrakta verkligheten som helhet. Revolutionära marxister är varken förmättna nog att säga sig ha ett svar på allt och gör inte heller anspråk på att aldrig ha haft fel om någonting. Men de är inte redo att kasta ut barnet med badvattnet. Det teoretiska och moraliska kapitalet är fortfarande stort. Det förtjänar att försvaras med kraft.

En "kultur av dialog" innebär att samarbeta med socialdemokratien, med alla delar av den, inklusive hela partier, som är redo för debatter och konfrontation vars syfte är att underlätta för gemensamma åtgärder till förmån för arbetarklassen och de förtryckta.

Detta arbete underlättas betydligt av förändrade styrkeförhållanden som skulle göra en kategorisk vägran från reformisternas sida alltför kostsam. De kan underlätta en skiktning inom socialdemokratien. Men oberoende av denna logik måste vi beslutsamt kämpa för att dialogen ska upptas och fortsättas, så att en "tredje del" av den organiserade arbetarrörelsen, till vänster om socialdemokratien och de nya reformistiska partierna, de facto erkänns.

Detta mål är varken taktiskt eller konjunkturrellt. Det är strategiskt och långsiktigt. Det är direkt kopplat till en grundläggande syn på arbetarklassens självorganisation, som leder vidare till vår idé om maktövertagandet (...)

Att kombinera dessa två "kulturer" är uppgiften för dagens revolutionära marxister i förhållande till socialdemokratien.

21 september 1993

Översättning: Jesper Sydhagen. Redigering Göran Källqvist och Johannes Jensen.